

هدف کلی : آشنایی با فرهنگ جهانی اسلام

اهداف جزئی : اسلام - عصر نبوی - دوران خلافت - استعمار - بیداری اسلامی .

مفاهیم اساسی : اسلام - توحید - انسان از دیدگاه اسلام - عقل - رسالت پیامبران - فرهنگ جاهلی - عصر نبوی - دوران خلافت - ظواهر اسلامی - استعمار - استبداد ایلی و قومی - استبداد استعماری - تفاوت راهبردی استبداد قومی با استبداد استعماری - بیداری اسلامی - ناسیونالیسم - مارکسیسم - وحدت امت اسلامی - امت اسلامی

معانی لغات درس :

معنی	لغت	معنی	لغت	معنی	لغت
عبادت گاه	خانقاه	آیات الهی قرآن	آیات روشنگر	خدا پرستی	توحید
مثلا	فی المثل	به هیجان آوردن	برانگیخت	خردمندانه	حکیمانه
چیره - توانا	قاهر	ایل و طایفه	عشیره ای	عظمت و بزرگواری	عزت
پیایی	متوالی	بی نیاز	فارغ	خواری و بدبختی	شقاوت
نادر - کمیاب	شگرف	توانگر	غنا	پستی و حقارت	ذلت
حاشیه - کناره ی	دامان	به ناچار	ناگزیر	ثروتمندان	اغنیا
مشابهت - مانند بودن	می مانست	حد و مرز	حدود و ثغور	نمایان	جلوه
تصور کردن - پنداشتن	انگاشتن	گونه نظر	تنگ نظر	ظهور - بروز - آشکار	نمود
تذکر دادن	گوشزد	اعتبار و تضمین	پشتوانه	قانونمند	ضابطه گرایی
زمان به یاد ماندنی	نقطه عطف	سابقه - قدیم	پیشینه	*	راهبرد

* راهبرد : یا استراتژی به معنی تعیین اهداف و طرح نمودن برنامه ای برای رسیدن به آنهاست . به بیان دیگر راهبرد طرح درازمدتی است که برای نیل به یک هدف بلند مدت مشخص طراحی و تبیین می گردد . راهبرد مفهومی است که از عرصه سیاست و مملکت داری از کاربرد زیادی برخوردار شده است .

ناسیونالیسم : ملیت خواهی - تعصب ملی

مارکسیسم : مکتبی که بر اساس آموزه های سیاسی و اقتصادی کارل مارکس و فرد ریش انگلس تشکیل شد و بر اشتراک در مالکیت و عدالت اجتماعی تاکید می کرد .

..... صفحه ۲۷

● **اسلام :** دین عصر و نسل خاص نیست . اصول اعتقادی و ارزش های آن اصول ثابت است که همه انبیاء برای تبلیغ و ترویج آن مبعوث شده اند . این اصول و ارزش ها موافق با **نظام آفرینش و فطرت** انسانهاست . بنابراین متعلق به قوم و گروه خاصی نیست بلکه **جهان شمول** است .

● **توحید :** به معنی **یکتا و واحد** بودن خداوند است . خدایی که متعلق به قوم و قبیله ی خاصی نیست بلکه پروردگار همه ی عالمیان است . همه موجودات از سوی او آمده اند و به سوی او باز می گردند . خداوند این جهان را حکیمانه آفریده است و بر آن تدبیر می کند .

● **جایگاه انسان از دیدگاه اسلام:** موجودی مختار، مسئول، دارای فطرت الهی، خلیفه خدا بر روی زمین، سعادت و عزت او در نزدیک شدن به خداوند و رسیدن به مقام خلیفه الهی، شقاوت و ذلت او در فراموشی حقیقت الهی خود و دیگر موجودات و اینگه از تمامی ظرفیت ها و توانمندی های الهی خود برای این دنیا به کار گیرد، انسان مسئول آباد کردن این جهان است و باید از فساد در آن پرهیز کند.

● اولین و زیبا ترین و محبوب ترین مخلوق خداوند: **عقل** است.

● **پیامبران برای چه مبعوث شده اند:** برای شکوفایی عقل انسان ها، اجرای عدالت، جلوگیری از چرخش ثروت در نزد اغنیا، رهایی مستضعفان از دست مستکبرین، رهایی انسانها از بندگی انسانهای دیگر، اسلام انسانها را موظف به تلاش برای آزادی مستضعفان و و پیروزی آنها بر مستکبرین و حاکمیت دین اسلام را بر بشریت نوید می دهد.

..... صفحه ۲۸ تا ۳۲ مراحل گسترش فرهنگ اسلامی

● **عصر نبوی:** قبل ظهور اسلام فرهنگ شبه جزیره عربستان جاهلی قبیله ای بود شمال غربی آن تحت نفوذ امپراتوری روم و جنوب شرقی آن تحت تاثیر و سلطه شاهنشاهی ایران بود. در چنین شرایطی خداوند سبحان پیامبر خود را برای تبلیغ و ترویج آیات الهی قرآن به پیامبری برگزید.

● رسول خدا پس از سیزده سال دعوت مردم به اسلام و مقاومت در برابر نظام قبیله ای عرب جاهلی حکومت اسلامی را تشکیل داد و به مدت ده سال موانع سیاسی پیش رویش اسلام را برداشت.

● در سال **نهم هجرت** گروههای مختلف از سراسر شبه جزیره به مدینه آمدند.

● پیش از رحلت پیامبر نامه های دعوت به دین خدا به امپراتوری های ایران و روم فرستاده شد بود.

● **دوران خلافت:** از زمان رحلت پیامبر آغاز شد و تا **خلافت اموی، عباسی و عثمانی** ادامه یافت.

● فرهنگ جاهلی در عصر نبوی تا زمان فتح مکه در برابر اسلام به طور آشکار مقاومت کرد اما پس از آن به ناچار **ظواهر اسلامی** را به خود گرفت.

● در دوران خلافت مجدد ارزش ها، هنجارهای جاهلی در جامعه اسلامی آشکار شد و تعیین قدرت در جامعه اسلامی بر مبنای **روابط قبیله ای و عشیره ای** بود. اما با این وجود عقاید و ارزش های اسلامی جدا از قدرتهای سیاسی توسط **عالمان اسلامی حفظ و حتی از مرز جغرافیایی شبه جزیره فراتر رفت** و در دیگر مناطق گسترش یافت و بر قدرتهای سیاسی دیگر مناطق **تاثیر** گذاشت.

● فرهنگ اسلامی به دلیل **قدرت و غنای** خود گروههای مهاجم را درون خود **هضم و جذب** نمود و یا اینکه آنها برای **بقای قدرت** خود به ناچار به **ظاهر ارزش های دینی** را رعایت می کردند و از این مفاهیم استفاده کردند.

● غلبه ی قدرتهایی مانند سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان و عثمانی در در چارچوب **فرهنگ قومی و قبیله ای** رفتار می کردند مانع شدند که **ظرفیت های فرهنگ اسلامی و ارزش های حاکم** بر آن به طور کامل آشکار شود.

تحقیق کنید

..... صفحه ۳۰

در کتاب جامعه شناسی یک با ارزش های اجتماعی اسلام آشنا شدید. کدام یک از این ارزش ها با حاکمیت های قومی - قبیله

ای نادیده گرفته می شد؟ در باره ی نادیده انگاشتن ارزش های اجتماعی چون اخوت اسلامی، عدالت، ضابطه گرایی (در مقابل رابطه گرایی) و تحقیق کنید.

جواب:

اخوت اسلامی جای خود را به نژادگرایی داده است. عدالت جای خود را به بی عدالتی - تقوا جای خود را به ریاکاری - قانون گرایی جای خود را به قانون گریزی و ضابطه گرایی جای خود را به رابطه گرایی داده است.

● **دوره استعمار:** دولتهای استعماری بخش های مختلف جوامع اسلامی را تحت نفوذ و سلطه سیاسی خود در آوردند و با تکیه بر قدرت نظامی و صنعتی خویش بیشتر سیاستمداران و دولتمردان جوامع اسلامی را مغلوب ساختند.

● قدرت سیاسی جوامع اسلامی تا قبل از استعمار قومی و قبیله ای بود اما در دوران **استعمار** از طریق سازش با **دولتهای غربی** با قدرت استعمارگران پیوند خوردند در این صورت **استبداد ایلی و قومی** به **استبداد استعماری** تبدیل شد.

● **تفاوت راهبردی استبداد قومی با استبداد استعماری:** استبداد قومی با وجود اینکه دارای هویت غیر اسلامی بود و به دلیل اینکه هنوز از سوی جهان غرب مورد حمایت نبود از ارتباط مستقیم با مسلمانان خودداری کرد و می کوشید با رعایت ظواهر اسلامی ظاهر دینی خود را حفظ کند. اما در استبداد استعماری به دلیل اینکه در سایه قدرت و سلطه ی جهان غرب عمل می کرد، برای تامین نیازهای اقتصادی و فرهنگی غرب جهان غرب، چاره ای جز حذف مظاهر فرهنگ اسلامی نداشت.

● **عصر بیداری اسلامی:** در جهان اسلام در برابر با نفوذ و سلطه فرهنگ غرب مقاومت هایی صورت گرفت که ریشه در فرهنگ اسلامی داشت. متفکران اسلامی مانند (سید جمال الدین اسد آبادی، امام موسی صدر،) خطر نفوذ و سلطه غرب و فراموشی فرهنگ و هویت اسلامی را گوشزد کردند.

● انقلاب اسلامی ایران نقطه عطفی است در بازگشت به فرهنگ اسلامی. بسیاری از نخبگان کشورهای اسلامی تا قبل از انقلاب اسلامی ایران برای مقابله با سلطه و نفوذ استعمار از مکاتب های **ناسیونالیستی** (ملی گرایی) یا **مارکسیستی** استفاده کردند. اما این مکاتب علاوه بر اینکه **وحدت امت اسلامی را خدشه دار می کرد** **حمایت مردمی که در دامن فرهنگ اسلامی تربیت شده بودند نبود.**

● امت اسلامی با **الهام گرفتن از انقلاب اسلامی** و بازگشت به هویت الهی خود مرحله جدیدی را برای گسترش فرهنگ اسلامی تحت عنوان **بیداری اسلامی** آغاز کرده است.

تحقیق کنید:

..... صفحه ۳۲

در باره ی تأثیرات صد سال اخیر ناسیونالیسم در جهان اسلام تحقیق کنید:

جواب:

تمام حرکت های ناسیونالیستی (پان عربیسم، عبدالناصر در مصر، پان ترکیسم آتاتورک در ترکیه، پان ایرانیسم پهلوی در ایران) باعث از بین رفتن وحدت مسلمانان شد. هویت سازی بر اساس ارزش های سکولار به وجود آمد اختلافات نژادی افزایش یافت و در نهایت مقاومت اسلامی ضعیف شد.

..... **بینیم و بدانیم** صفحه ۳۲

فیلم محمد رسول الله : معرف عصر نبوی است - فیلم عمر مختار : معرف دوره استعمار است - فیلم سربداران معرف عصر خلافت است .

با هم تکمیل کنید

..... صفحه ۳۲

